

Co-funded by
the European Union

Act. Grow. Lead.
DoYou(th)

MODEL EKONOMIJE KROFNE (DOUGHNUT ECONOMICS)

PRIRUČNIK

CENTAR ZA
OMLADINSKI RAD

GROWUNITED

Institute for
Population and
Development

Ovaj materijal je izrađen u okviru projekta DoYou(th), koji je sufinansiran od strane Evropske unije. Izneseni stavovi i mišljenja pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije. Ni Evropska unija niti Evropska izvršna agencija za obrazovanje i kulturu (EACEA) ne mogu se smatrati odgovornima za sadržaj ovog materijala.

Radi lakšeg čitanja i jasnoće, u ovom dokumentu se gramatički muški rod koristi kao neutralan oblik i odnosi se podjednako na osobe svih rodnih identiteta.

NASLOV:

Priručnik "DOUGHNUT ECONOMICS" – MODEL EKONOMIJE KROFNE

PROJEKAT:

"DoYou(th)", finansiran od strane Evropske unije.

Projekat: 101184108 — DoUth — ERASMUS-YOUTH-2024-CB

Evropska komisija; EVROPSKA IZVRŠNA AGENCIJA ZA OBRAZOVANJE I KULTURU (EACEA) – Erasmus+, EU Solidarity Corps A.5–Youth, EU Solidarity Corps and Aid Volunteers

Partnerski konzorcijum:

1. SIT – Centar za savetovanje, socijalne usluge i istraživanje, Kosovo*;
2. Centar za omladinski rad (CZOR), Srbija;
3. Centar za društvenu akciju (AFS), Albanija;
4. Udruženje Institut za populaciju i razvoj (IPD), Bosna i Hercegovina;
5. Growunited, Nemačka;
6. Fondacija MasterPeace, Holandija;

IZDAVAČ:

SIT - Centar za savetovanje, socijalne usluge i istraživanje, Kosovo*

UREDNIK:

Kadri Gaši

DIZAJN:

SIT

2025

* Ovo određivanje ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

DoU(th) project

Uvod

Dobrodošli!

Ovaj priručnik je deo projekta DoYou(th), transnacionalne inicijative koja povezuje organizacije i omladinske radnike iz cele Evrope, a posebno iz regiona Zapadnog Balkana, s ciljem osnaživanja mladih kroz kreativne, inkluzivne i održive pristupe.

Jedan od glavnih ciljeva projekta DoYou(th) jeste jačanje kapaciteta omladinskih radnika poput vas—koji podržavate mlade u razvoju novih ideja zasnovanih na njihovim interesovanjima, potrebama zajednice, izgradnji samopouzdanja i stvaranju pozitivnih promena. Ovaj ažurirani priručnik je osmišljen tako da bude pristupačan za različite kontekste rada sa mladima. Odražava kombinovani pristup, spajajući principe neformalnog obrazovanja sa digitalnim alatima za učenje.

Verujemo u izgradnju kohezivnog društva koje je raznoliko i inkluzivno, i koje se sastoji od aktivnih građana uključenih u društveni, ekonomski, kulturni i politički život. Naša teorija promene vodi naš pristup, u skladu sa Strategijom EU za mlade, s ciljem da se angažuju, povežu i osnaže naše ciljne grupe:

- **Angažuj:** Mobilizuj, inspiriši i poveži lokalne mlade talente kroz transformativnu moć muzike, umetnosti i igre.
- **Poveži:** Organizuj dijaloge i okupljaj lokalne aktere, podstičući saradnju.
- **Osnaži:** Kreiraj perspektive kroz obuke iz oblasti liderstva, programe izgradnje kapaciteta i osnivanje socijalnih preduzeća, omogućavajući mladima da postanu aktivni nosioci promena.

Naši prethodni projekti i analize potreba pokazali su značajan jaz u poverenju između različitih segmenata društva, posebno između „onih koji imaju” i „onih koji nemaju”, kao i između institucija i civilnog društva. Mnogi mladi osećaju da su marginalizovani i veruju da se njihov glas ne čuje. Cilj nam je da angažujemo one koji su često zanemareni, naročito mlade žene iz ruralnih sredina, posebno u zemljama poput Maroka, Kosova* i Libana.

Uvodeći koncept „DO U”, inspirisan knjigom Kate Raworth „Ekonomija krofne”, naglašavamo važnost društvene kohezije unutar granica naše planete. Naš pridruženi

partner, DEAL (Doughnut Economics Action Lab), pruža dragocenu ekspertizu u ovoj oblasti.

Termin „ACT-izam” predstavlja akcioni deo našeg projekta i ističe hitnost u rešavanju pitanja društvene kohezije i zaštite životne sredine. Takođe se odnosi na frazu „Artists Create Together”, koja označava korišćenje kreativnosti, umetnosti i kulture kao načina za uključivanje i povezivanje ljudi. ACT simbolizuje našu zajedničku odgovornost kao arhitekata sopstvene budućnosti.

O priručniku

Ovaj priručnik je razvijen s ciljem da angažuje, poveže i osnaži mlade koristeći *Teoriju ekonomije krofne* kao inovativni resurs za trenere i omladinske radnike.

Analiza potreba pokazuje da svi partneri i naše mreže imaju potrebu za inovativnim materijalima za neformalno obrazovanje (NFE) kako bi unapredili svoje kapacitete i sposobnost da angažuju i povežu mlade. Odliv mozgova i mentalna distanciranost mladih predstavlja veliki izazov. Nedostatak perspektive je snažno povezan sa izgledima za zaposlenje. Cilj nam je da obezbedimo inovativne i spremne za upotrebu materijale kako bismo povećali svoj uticaj kao pokretači transformacije i, što je najvažnije, da podržimo i ohrabrimo mlade da preuzmu odgovornost za svoju budućnost.

Hitnost delovanja je velika, a nedostaje nam ekspertiza i dostupne teorijske i praktične metodologije, kao i inovativni alati za rad na višedimenzionalnim izazovima u društvu. Digitalna era zahteva transformaciju na svim nivoima. Omladinski radnici izražavaju potrebu za podrškom u organizovanju digitalno-kombinovanih formata učenja na teorijsko-didaktičkom, kao i na praktičnom nivou. Priručnik se može koristiti kao inovativni izvor informacija za sprovođenje programa neformalnog obrazovanja sa specifičnim ciljem rešavanja pitanja socijalne inkluzije i zaštite životne sredine putem učenja osnova teorije Ekonomije krofne na temelju zajedničkih UN vrednosti.

Program je dizajniran koristeći kombinovani pristup učenju. Kvalitetno iskustvo kombinovanog učenja zasniva se na osnovi stručnog, ličnog učenja. Ova interakcija može se odvijati u oba formata: oflajn, u učionici, i virtuelno, putem onlajn alata. Može se odvijati u različitim okruženjima: formalnom obrazovanju, neformalnom obrazovanju ili kroz informalno učenje. Inovativnost ovog pristupa leži u mešanju ne samo onlajn naspram tradicionalnog, već u osmišljavanju novih iskustava i kreiranju kursa koji kombinuje najbolje tehnike podučavanja.

Naš pristup kombinovanom učenju u ovom programu identifikuje tri tipa učenja:

- Učenje uz vođstvo nastavnika – interakcija sa nastavnikom. Omladinski radnik/trener/nastavnik nije samo izvor znanja, već i izvor inspiracije, mentor, podrška;

- Grupni rad – interakcija sa vršnjacima. Sposobnost rada u grupi i postizanje rezultata (pristup zasnovan na projektnom učenju);
- Samostalno učenje – mladi preuzimaju odgovornost. Sposobnost da rade individualno, koncentrišu se na cilj i postignu lične rezultate.

Program se zasniva na principima i metodama neformalnog obrazovanja. Sastoji se od interaktivnih metoda koje zadovoljavaju obrazovne potrebe učesnika, uključujući: teorijska predavanja, individualne i grupne aktivnosti, grupne izazove, prezentacije, igranje uloga, studije slučaja, diskusije i druge metode. Priručnik i svi dodatni materijali su kreirani na engleskom jeziku, ali će biti prevedeni na nacionalne jezike projektnih partnera: albanski, srpski, bosanski, nemački i holandski – radi lakšeg umnožavanja. YouTube video materijali koji se nude u prezentacijama mogu se koristiti sa titlovima na lokalnim jezicima ili zameniti sličnim video zapisima na istu temu na lokalnim jezicima.

Ciljna publika ovog priručnika su omladinski radnici, treneri i lideri organizacija civilnog društva (OCD), kao i krajnji korisnici učenja – mladi stariji od 16 godina.

Uvod

Ovi materijali za neformalno obrazovanje (NFE) o teoriji ekonomije krofne mladima nude inovativan okvir i svež pogled na održivi razvoj. U ovom programu neformalnog obrazovanja, učesnici su pozvani na transformativno putovanje kroz istraživanje ključnih koncepata ekonomije krofne i njihove implikacije na budućnost zajednice u kojoj žive. Kroz angažujuće aktivnosti i podsticajne diskusije, mladi istražuju holistički pristup ekonomije krofne i otkrivaju kako se on povezuje sa Ciljevima održivog razvoja (COR). Primeniće metodologiju gradskog portreta kako bi procenili društveni i ekološki učinak grada u kojem žive.

Sesija 1: Vrednosti

U ovoj sesiji, učesnici će otkriti koncept osnovnih vrednosti i naučiti kako se te vrednosti ogledaju u našim ponašanjima. Kroz interaktivne diskusije, vežbe samorefleksije i angažujuće aktivnosti, učesnici će steći dublje razumevanje o tome kako se njihove individualne vrednosti poklapaju sa širim vrednostima koje zastupaju Ujedinjene nacije. Razumevanje UN vrednosti je od izuzetne važnosti u današnjem međupovezanom svetu. Ujedinjene nacije predstavljaju skup principa koji promoviše demokratiju, ljudska prava, poštovanje različitosti i održivi razvoj. Razumevanje i usvajanje ovih vrednosti omogućava

državama da zaštite i osnaže prava svojih građana i obezbede društvenu koheziju. Pored toga, poštovanje UN vrednosti doprinosi globalnom miru i stabilnosti, jer podstiče diplomatsku saradnju, rešavanje konflikata i izgradnju mira. Usvajanje ovih principa nije korisno samo za pojedinačne zemlje već i za međunarodnu zajednicu u celini, jer postavlja temelje za pravedniji, ravnopravniji i prosperitetniji svet.

Na kraju ove sesije, učesnici će steći dublje razumevanje osnovnih vrednosti, svojih ličnih vrednosti i njihove povezanosti sa UN vrednostima. Biće opremljeni znanjem i alatima za refleksiju kako bi uskladili svoje postupke i odluke sa sopstvenim vrednostima i time doprineli održivoj budućnosti zasnovanoj na zajedničkim UN vrednostima.

Sesija 2: Model sveta u obliku krofne

U ovoj sesiji, učesnici ulaze u suštinu Ekonomije krofne—sam model krofne. Kroz interaktivne vežbe, istraživaće značaj spoljašnjih ekoloških granica i unutrašnjih društvenih osnova. Naučiće kako ova vizuelna prezentacija održivog razvoja služi kao kompas za navigaciju kompleksnosti našeg međupovezanog sveta. Kroz dinamične grupne aktivnosti, učesnici će analizirati metrike blagostanja u okviru Ekonomije krofne, grupisane u pet kategorija: Osnaženi, Povezani, Omogućeni, Zdravi i Ekološki, i diskutovaće o tome kako se one povezuju sa Ciljevima održivog razvoja (COR) i naučnim istraživanjima o zdravlju planete.

Sesija 3: Gradski portret

U ovoj praktičnoj sesiji, učesnici će kreirati portret grada ili regiona u kojem žive prikupljanjem i analizom podataka o različitim indikatorima, po pet kategorija Ekonomije krofne. Mapiranjem učinka svog grada u odnosu na ove indikatore, dobiće jasnu sliku o tome gde se grad nalazi u pogledu postizanja društvene i ekološke održivosti. Koristiće ovaj moćni alat da identifikuju oblasti koje treba unaprediti i razviti akcioni plan koji će pomoći njihovom gradu da se kreće ka održivijoj i pravednijoj budućnosti.

Snaga promene leži u zajednicama i kolektivnoj akciji. Kao rezultat ovog NFE programa, učesnici će steći dragocena saznanja o potencijalu za transformaciju ekoloških i društvenih sistema u svojoj zajednici. Opremljeni znanjem, inspiracijom i dubokim razumevanjem veze između Ekonomije krofne i Ciljeva održivog razvoja, biće spremni da postanu katalizatori promena.

Krajnji ciljevi programa su:

- kreiranje lokalnih zajedničkih projekata koji se fokusiraju na rešavanje pitanja društvene inkluzije i zaštite životne sredine;
- strukturirani dijalog sa predstavnicima gradova i savetovanje o tome „kako stvoriti grad koji napreduje“;
- podsticanje građanskog učešća i saradnje svih lokalnih aktera: vlasti, biznisa i mladih građana radi razvoja praktičnih strategija za pokretanje pozitivnih promena.

Program neformalnog obrazovanja

Ovaj NFE program sadrži detaljno osmišljene sesije zasnovane na principima kombinovanog učenja. Materijali uključuju dodatke sa dodatnim uputstvima za trenere i radnim listovima za učesnike. Sve sesije sadrže linkove ka gotovim prezentacijama (Canva) koje podržavaju potrebu za digitalnim vizuelnim i multimedijalnim resursima. Istovremeno, program ostavlja mnogo slobode za izmene i prilagođavanja kako bi odgovarao specifičnim potrebama trenera i učesnika, i može se prilagoditi ili koristiti u različitim formatima.

Opis i ciljevi učenja:

Vrednosti

Ovo je prva sesija programa neformalnog obrazovanja „DoUAct“. U ovoj sesiji postavljaju se odgovarajuće namere (vrednosti). Učesnicima se podiže svest o važnosti i uticaju vrednosti. Takođe se razgovara o vrednostima na nacionalnom nivou i nivou UN.

Ciljevi učenja:

- učesnici mogu objasniti šta su vrednosti;
- učesnici razumeju zašto su vrednosti važne i kako one utiču na ponašanje;
- učesnici su svesni da se vrednosti razlikuju od osobe do osobe i od grupe do grupe;
- učesnici pokazuju koje su vrednosti njima najvažnije i mogu objasniti zašto;
- učesnici ispoljavaju ponašanje vođeno vrednostima.

Ekonomija krofne

Učesnici uče da je sve međusobno povezano i kako lokalne akcije mogu imati globalne posledice. Uče kako teorija ekonomije krofne definiše bezbedan i pravedan prostor za čovečanstvo. Biraju (ili im se dodeljuje) jedna od pet tema krofne i rade u okviru tih oblasti.

Ciljevi učenja:

- učesnici mogu uopšteno objasniti ekonomiju krofne i njenih pet tema;
- učesnici mogu povezati ciljeve održivog razvoja sa ekonomijom krofne;
- učesnici mogu navesti koji globalni i/ili lokalni izazovi su im važni i zašto;
- učesnici su kao tim izabrali jednu od pet tema krofne o kojoj žele više da uče i za koju žele da pokrenu pozitivne promene, na osnovu prioriteta, talenata i interesovanja tima.

Gradski portreti

Mladi uče o istraživačkim principima i konceptu gradskog portreta, i svojoj ulozi u izgradnji održivih i mirnih zajednica. Organizovaće intervjuisanje lokalnog stanovništva kako bi identifikovali ključne probleme i koristili te podatke za budući razvoj projekta. U ovoj sesiji koristi se prethodno stečeno znanje i priprema za kreiranje gradskog portreta.

Ciljevi učenja:

- učesnici znaju kako da analiziraju trenutnu lokalnu situaciju fokusirajući se na jednu od pet tema krofne, uključujući različite perspektive;
- učesnici mogu analizirati koji su najuticajniji faktori za unapređenje trenutne lokalne situacije u okviru jedne od pet tema krofne za svoj grad, uzimajući u obzir različite aspekte sistema (lokalno vs. globalno, individualno vs. kolektivno, itd.);
- učesnici mogu formulisati preporuke za donosiocima odluka o tome šta treba promeniti da bi se poboljšala trenutna situacija, uzimajući u obzir različite aspekte sistema.

Alati:

- Igra osnovnih vrednosti;
- Korak u krofnu;
- Odmotavanje krofne;
- Grupni rad i prezentacija;
- Istraživanje teme;
- Miro table.

Potrebno vreme:

Cela je planirana da traje 8 sati. Ciljna grupa odlučuje da li će se realizovati u jednom danu ili podeliti na dvodnevnu obuku (4 sata po danu).

Vrednosti

Detaljan plan sesije

PROGRAM: DO U ACTivizam

CILJNA GRUPA: Mladi uzrasta 19-30 godina

Trajanje sesije: 90 minuta

Materijali:

- [Prezentacija 4](#)
- [Priručnik za trenere Ekonomija krofne](#)
- [Radni list za učesnike](#)

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min.	UVOD Interesovanje – Pustite YouTube video koji objašnjava razliku između vrednosti i ciljeva. Potreba – Podsetite učesnike na uvodnu sesiju u kojoj su radili sa vrednostima „dobro brini o sebi, drugima i svom okruženju“. Objasnite da ćemo se u ovoj sesiji detaljnije baviti ličnim suštinskim vrednostima – onima koje smatrate najvažnijima u životu i koje predstavljaju kompas za vaše ponašanje i odluke koje donosite. Vreme – Informišite učesnike da sesija traje 1,5 sat i razgovarajte o temama. Odgovor – Zajedno ćete aktivno istraživati koje su vaše lične suštinske vrednosti, a koje su vrednosti drugih. Pažljivo slušajte, postavljajte pitanja i dajte jedni drugima prostor. Ciljevi – Obavestite učesnike o ciljevima učenja ove konkretne sesije.	Prezentacija 4 Vrednosti vs. Ciljevi - Dr. Russ Harris
15 min.	Razlika između normi i vrednosti Cilj: detaljno objasniti i definisati koncept vrednosti. > ciljevi učenja 2.1 i 2.2 Započnite sa studijom slučaja. Neka učesnici prvo pojedinačno razmisle i zapišu svoje odgovore na pripremljenom radnom listu. Zatim zajednički diskutujte o rezultatima i razlikujte norme od vrednosti. Razmotrite definicije normi i vrednosti i navedite primere.	Prezentacija 4 Radni list za učesnike Roze i plavi papiri

Vreme	Instrukcije	Materijali
	Završite kvizom: svakom učesniku dajte roze i plavi papir. Neka podignu papir u boji za koju misle da je tačan odgovor.	
45 min.	Igra suštinskih vrednosti (!) Napomena: možete koristiti i druge varijante igara o vrednostima koje poznajete. Cilj: učesnici se bolje upoznaju međusobno i sa sobom kroz ono što im je zaista važno – na zabavan način. > ciljevi učenja 2.4 i 2.5 - Pročitajte priručnik za igru suštinskih vrednosti. - Podelite grupu u timove od 4–6 osoba. Možete imati najviše četiri grupe po igri. Ako ima više grupa, potrebno je dodatno izdanje igre. - Dajte grupama odštampana uputstva. - Nakon završetka igre, koristite pitanja iz Priručnika za trenere za vođenje razgovora o vrednostima.	Prezentacija 4 Priručnik za Igru suštinskih vrednosti (Pogledati Priručnik za trenere) Papiri A4, hemijske Radni list za učesnike
20 min.	Vrednosti na nacionalnom i UN nivou Cilj: podići svest o vrednostima na nacionalnom i UN nivou i njihovom uticaju na lične vrednosti. > cilj učenja 2.3 Pozovite učesnike da razmisle o osnovnim vrednostima svoje zemlje i dodajte ih na slajd. Alternativno, prezentaciju možete unapred popuniti ako su osnovne vrednosti formalizovane i poznate (npr. u Ustavu). Učesnici gledaju video generalnog sekretara UN o vrednostima UN izraženim kroz njihov rad. Pre puštanja videa dajte učesnicima zadatak da uoče sve vrednosti koje se pominju. Na sledećem slajdu predstavite zvanične vrednosti UN. Uporedite odgovore učesnika. Podelite učesnike u parove i zamolite ih da identifikuju odgovarajuće suštinske vrednosti svoje zemlje i Ujedinjenih nacija. Zatim neka cela grupa daje primere ponašanja/normi koje su u skladu sa tim vrednostima i koje uočavaju u svom okruženju. I primere koji se ne slažu sa vrednostima. Zapišite primere na veliki papir i postavite ih u prostoriji. Zaključite temu pružanjem uvida u to kako su lične vrednosti i ponašanje pod uticajem kolektivnih vrednosti i ponašanja – koristeći AQAL model Kena Vilbera. <i>Pogledajte beleške u prezentaciji za dodatna objašnjenja.</i>	Prezentacija 4 Radni list za učesnike (!) Ne zaboravite da izmenite slajd sa nacionalnim vrednostima u prezentaciji. Flipchart papir Markeri
5 min.	Zatvaranje Obavestite učesnike kada ćete se ponovo videti i šta će tada biti na agendi.	Prezentacija 4

Ekonomija krofne

Detaljan plan sesije

PROGRAM: DO U ACTivizam

CILJNA GRUPA: Mladi uzrasta 19-30 godina

Trajanje

Ova sesija sastoji se od 4 bloka od po 45 minuta. Ukupno trajanje sesije je 3 sata.

Materijali:

- [Prezentacija 5](#)
- [Priručnik za trenere](#)
- [Radni list za učesnike](#)
- [Kviz](#)

Deo 1 - Step into the Doughnut

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min	Uvod Pozdravite učesnike i objasnite da ćemo danas učiti o „Ekonomiji krofne“. Interesovanje – Strah od krofni? • „Ko se boji krofni? – niko, zar ne?“ • „A ko misli da je ekonomija pomalo zastrašujuća?“ • „Znamo da reč 'ekonomija' može delovati zastrašujuće, ali vrlo malo ljudi se boji krofni... i obećavam da ćete nakon današnje sesije voleti i jedno i drugo!“ Ovo je pristupačniji način da se istraži ekonomija i novi cilj za ono što ekonomija može da bude. Potreba – Citat: Podsetite učesnike na ono što smo naučili o globalnim izazovima i Ciljevima održivog razvoja. Mnogo toga treba	Prezentacija

	da se uradi, a potreban nam je dobar sistem da se time pozabavimo. Ovo je vrlo koristan sistem! Vreme - Ukupno ćemo se baviti ekonomijom krofne kroz tri lekcije. Odgovor - Očekuje se aktivno slušanje, aktivno učešće i refleksija kada je potrebno. Ciljevi - Steći osnovno razumevanje šta je ekonomija krofne i kako se odnosi na sistemsko razmišljanje.	
40 min	Korak u krofnu Spoljašnji krug – Planetarne granice (10 min) - Šta predstavlja planetarna granica? - Koje su 9 planetarnih granica? Unutrašnji krug – Društvena osnova (10 min) - Šta predstavlja društvena osnova? - Koji su 12 faktora društvene osnove? Vežba svesnosti (5 min) - Učesnici će se kretati po prostoru i „osećati“ različite oblasti. - To će stvoriti emocionalno razumevanje različitih delova modela krofne. Refleksija u parovima (10 min) - Uz pomoć 3 podsticajna pitanja, učesnici dele svoje iskustvo sa partnerom. Refleksija u malim grupama i zaključak (5 min) - Pitanja za refleksiju. - Ključni zaključci vežbe.	Prezentacija Priručnik za trenere: Vežba „Korak u krofnu“ Potrebni materijali: 2 kanapa, poster sa oblastima. Originalni alat možete pronaći na platformi DEAL (Laboratorija za akciju krofna ekonomije) <u>Savet: Pogledajte YouTube video kao pripremu, značajno pomaže u razumevanju i prikazu kako to funkcioniše u praksi</u>

Deo 2 – Odmotavanje krofne

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min	Uvod Ciljevi: Cilj modela krofne je da zadovolji potrebe svih ljudi u granicama mogućnosti planete koja pruža život, ali šta to znači za naselja, gradove, regione ili države u kojima živimo?	

	Da bismo istražili ovo pitanje, sada ćemo „odmotati“ krofnu i predstaviti četiri „sočiva“ koja pozivaju da sagledamo međusobni uticaj lokalnih težnji i globalnih odgovornosti u našem okruženju – društveno i ekološki – i da identifikujemo moguće polazne tačke za transformativno delovanje. Tokom sesije, stalno se pitajte koja tema u vama budi emociju? O čemu najviše brinete? Gde sebe vidite kao osobu koja može da napravi razliku?	
30 min	Odmotavanje krofne – 4 sočiva 1: Lokalno-društveno sočivo (5 min) 2: Lokalno-ekološko sočivo (5 min) Video (maksimalno 5 min) Pronađite video od 2–5 minuta koji prikazuje lokalni projekat ili inicijativu koja doprinosi društvenim, ekološkim ili oba aspekta, kako bi učesnici dobili primer iz stvarnog života koji im može biti poznat. Ako ne možete da pronađete takav, možete pustiti jedan od “Freedom Fighter” filmova sa engleskim titlovima. 3: Globalno-ekološko sočivo (5 min) 4: Globalno-društveno sočivo (5 min)	Prezentacija Priručnik za trenere: Vežba „Odmotavanje krofne“ – <u>Sačuvajte rezultate vežbe. Biće korišćeni u sesiji 10: Gradski portret</u> Video o lokalnoj inicijativi/projektu https://www.youtube.com/watch?v=GoVXiFts8sQ <u>Originalni i kompletni alat se nalazi na DEAL platformi (koristimo prilagođenu verziju).</u>
5 min	Globalno-lokalna međusobna povezanost • Primeri međusobne povezanosti između četiri sočiva • Povezanost sa sistemskim razmišljanjem • Prostor da učesnici podele primere	Prezentacija
5 min	Identifikovanje mogućnosti Model krofne nas poziva da mislimo i delamo drugačije – da maštamo krupnije i šire nego ikada pre – i da pronađemo načine da naša mesta doprinesu dovođenju čovečanstva u zonu krofne. Da bismo to postigli, potrebno je da razvijemo kolektivnu maštu i počnemo da prepoznavamo sve neverovatne mogućnosti koje možemo stvoriti.	Prezentacija Video: <u>Dan u 2030</u>

	Video Završite sesiju u optimističnom tonu puštanjem videa „Jedan dan u 2030. godini“.	
--	--	--

Deo 3 – Grupni rad po kategorijama

Vreme	Instrukcije	Materijali
5-10 min	Uvod u 5 kategorija (5 min) Cilj: Pošto je krajnji rezultat ovog programa lokalni projekat zajednice, danas ćemo početi da istražujemo lokalne perspektive krofne i detaljno razmotrimo temu po izboru učenika. Na kraju sesije, učesnici će održati kratku prezentaciju o projektu/inicijativi po svom izboru, u vezi sa izabranom temom. Za potrebe ovog projekta, faktori krofne biće podeljeni u 5 kategorija: Oснаženi, Povezani, Omogućeni, Zdravi i Ekološki. Svaka kategorija se sastoji od više faktora krofne; prođite kroz njih dok prikazujete slajd. Zamolite učesnike da navedu primer za svaku temu. Zapišite ih na samolepljive papiriće i zalepite ih pored svake teme na tabli ili ih direktno zapišite na tablu. Video (5 min) Lepo je prikazati video poruku lokalnog političara/ugledne ličnosti/umetnika/aktiviste/drugih kao izvor inspiracije i motivacije, i povezati ih sa lokalnim pitanjima.	Prezentacija Opciono za primere u svakoj kategoriji: Post-it papirići Video poruka lokalnog aktera
20-25 min	Podela u grupe (maks. 5 min) Sa učesnicima odigrajte kviz „Pronađi svoju temu krofne“. Na osnovu rezultata, rasporediće se prema temama koje su im na vrhu liste. Ako jedna tema ima znatno više učenika od drugih, zamolite neke da pređu na svoju drugu ili treću opciju dok se ne formiraju u približno ravnomerne grupe. Brainstorming (oko 10 min) - Asocijacije na kategoriju - Prikupljanje inspiracije: učesnici na svojim uređajima pretražuju lokalne i globalne projekte/inicijative koje se odnose na izabranu kategoriju Priprema prezentacije (oko 10 min)	Prezentacija Kviz: Pronađi svoju temu krofne Radni list za učesnike: Oluja ideja na temu ekonomije krofne Materijal za edukatore: Spisak timova

	Ako to već nisu učinili, zamolite učesnike da počnu sa pripremom svojih prezentacija. • Izaberu jedan od projekata/inicijativa • Pripreme 3-minutnu prezentaciju o izabranom projektu/inicijativi	
15 min	Kratke grupne prezentacije Svaka grupa ima 3 minuta Prezentacija projekta/inicijative koju smatraju inspirativnom treba da sadrži: • Ime, mesto i vreme • Na koji način se povezuje sa našom temom – odnos prema svakom faktoru pojedinačno • Zašto nam je ovo inspirativno • Kako bismo mogli da prilagodimo ovaj projekat našem lokalnom kontekstu	Prezentacija Radni list za učesnike: Oluja ideja na temu ekonomije krofne

Portret grada

Detaljan plan sesije

PROGRAM: DO U ACTivizam

CILJNA GRUPA: Mladi uzrasta 19-30 godina

Trajanje

Radionica sadrži 3 modula od po 90 minuta. Ukupno vreme predviđeno za učenje je 3 sata. Svaki modul se može podeliti na dve sesije od približno 45–50 minuta, kako bi se lakše uklopio u raspored formalnog obrazovanja.

Materijali

- [Prezentacija 6](#)
- [Priručnik za trenere](#)
- [Radni list za učesnike](#)

Deo 1 – San o uspešnom gradu

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min	UVOD Interesovanje – Zamolite učesnike da razmisle o izrazu „Misli globalno – deluj lokalno“ dok gledaju dva YouTube videa u kojima mladi govore o klimatskim promenama na lokalnom i globalnom nivou. Potreba – Vratite se na prethodne sesije faze Planiranje. Sada imamo sve potrebne informacije i znanje da analiziramo aktuelne potrebe za promenom i izgradimo razumevanje sledećih koraka. Cilj ove sesije je kreiranje „gradskog portreta“ lokalne zajednice u kojoj učenici žive (grad, region, zajednica).	Prezentacija https://www.youtube.com/watch?v=YYzgTCUiMW M vs. https://www.unicef.org/stories/young-climate-activists-demand-action-inspire-hope (izaberite samo jedan od videa navedenih pod drugim linkom i dodajte ga u svoju prezentaciju)

	Vreme – Obavestite učesnike da se sesija sastoji iz 3 dela od po 45–50 minuta, a zatim diskutujte o temama. Odgovor – Radićete u grupama i aktivno istraživati lokalne situacije u kontekstu 5 perspektiva ekonomije krofne. Ciljevi – Obavestite učesnike o obrazovnim ciljevima ove konkretne sesije (navedenim iznad). Pošto je sesija podeljena u 3 dela, ciljevi su raspoređeni u tri dimenzije: Deo 1 – sticanje znanja o metodologiji; Deo 2 – prikupljanje podataka za analizu; Deo 3 – analiza podataka i formulisanje zaključaka.	
10 min	Vodite diskusiju i zapišite odgovore na tablu ili flipchart: • Šta treba da se promeni u svetu? (prikupite mišljenja, podstaknite učesnike na razmišljanje) • Zašto su ove promene neophodne? (razloge zapišite u posebnu kolonu – to je temelj za motivaciju) • Kako se globalne potrebe ogledaju na lokalnom nivou? • Ko mora da sprovede promenu? • Šta možemo da uradimo sada? Pozovite se na rezultate vežbe „Odmotavanje krofne“. Podsetite učesnike na zamišljeni uspešan grad koji su kreirali (prikažite njihove zaključke na ekranu). Rezultati ovog dela predstavljaju osnovu za izradu gradskog portreta.	Ideje koje se pomenu mogu se ukratko zapisati na tablu ili na samolepljive papiriće – one mogu poslužiti kao inspiracija za buduće zadatke. Iskoristite ova pitanja za formulisanje svoje istraživačke teme.
15 min	Učesnici formulišu sopstvena pitanja na osnovu istraživačke teme kako bi potkrepili koncept tokom sesije intervjuisanja. Takođe pripremaju listu pitanja na koja treba da odgovore tokom kabinetskog istraživanja.	Koristite radni list sa pitanjima za izradu gradskog portreta.
5 min	Facilitator daje završna uputstva za sledeći deo sesije – samostalan grupni rad (vidi opis dela 2 u nastavku).	

Deo 2 - Istraživanje

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min	UVOD Ovo je praktična sesija. U drugom delu sesije Gradskog portreta učesnici će prikupljati podatke za analizu radeći u grupama koje odgovaraju 5 perspektivama ekonomije krofne.	Prezentacija Faza akcije može biti snimana za buduće prezentacije rezultata ili

	Savet: ovaj deo sesije može se održati van radionice i koristiti kao domaći zadatak.	za izradu filma o projektu.
5 min	Zadatak svake od 5 grupa je da istraži trenutnu situaciju u svom gradu u kontekstu svake od 5 perspektiva ekonomije krofne. Grupe se dele na dva dela: jedan deo će raditi kabinetsko istraživanje, drugi će intervjuisati druge aktore (građane, predstavnike opštine, školsku upravu, itd.).	Pomozite učesnicima da organizuju intervjue sa javnim predstavnicima, ako je to planirano – zbog toga se pripremaju upitnici za sledeći korak.
40 min	1. Jedan deo učesnika iz svake od 5 grupa istražuje i zapisuje nalaze o trenutnim problemima u gradu. 2. Drugi deo svake grupe izlazi na ulicu i obavlja kratke intervjue prema razvijenim upitnicima. Dodatno (ili kao opcija), učenici mogu pokrenuti brz kviz na društvenim mrežama.	Koristite upitnike kreirane u prethodnom delu sesije. Odšampajte radne listove unapred.
	Svi rezultati se prikupljaju u namenskom onlajn prostoru: Google Drive, Miro tabla, Dropbox, Padlet ili bilo kojoj drugoj dostupnoj platformi.	Kreirajte ovaj prostor unapred i obavestite učesnike gde da čuvaju prikupljene informacije.

Deo 3 – Spajanje tačaka

Vreme	Instrukcije	Materijali
5 min	UVOD Pozovite se na prethodni deo. Ovo je nastavak rada na Gradskom portretu. U trećem delu ćemo učiti kako da analiziramo podatke i formulišemo zaključke.	Prezentacije
20 min	Facilitator objašnjava zadatak: učesnici treba da rade u grupama i popune radnu šemu činjenicama koje su prikupili, kao i vizijom prosperitetne budućnosti vezane za njihovu temu. Facilitator podseća učesnike na pravila produktivne saradnje: - Radite kao grupa i zajednički donosite odluke o činjenicama koje su relevantne za vašu grupu i budući projekat - Pažljivo birajte činjenice - Dajte svima priliku da se izraze	https://miro.com/app/board/uXiVOXCT4-w=/

10 min	Sledeći zadatak za grupe je da razmotre teme koje su identifikovale i formulišu jednu dilemu kojom će se baviti.	
15 min	Facilitator poziva svaku grupu da u roku od 3 do 5 minuta predstavi konačnu dilemu koju planira da istraži.	
2 min	Zatvaranje.	

Dodatni resursi za trenere

1. Tehnike za oluju ideja
 - a. Mapiranje uma za facilitatore: saveti, alati i planovi sesija
 - b. Kutija alata za kritičko razmišljanje: kako započeti brainstorming | Edutopia
 - c. Kako mogu da podstaknem brainstorming u učionici

Dodatak I: Priručnik za trenere

Dodatak II: Radni list za učesnike